

TÜRK DİLİ 1

6.DERS: TÜRKÇENİN GÜNCEL SORUNLARI- DİL TARTIŞMALARI

Hilal TUFAN

DİL TARTIŞMALARI VE HARF DEVRİMİ

- ▶ Tanzimat, geniş kapsamlı dil tartışmalarının başladığı ilk dönemdir.
- ▶ Tanpınar: "Türk nesrinde değişiklik, daha ziyade resmi dilde ve onun bir kolu gibi görünen gazete dilinde başlar....“
- ▶ Tanzimat'la başlayan sadeleşme, Meşrutiyet ile daha ileri bir aşamaya taşınmıştır.
- ▶ Ziya Gökalp'le birlikte Ömer Seyfettin de bu anlayışın ilk bilinçli sözcülerindendir.

- ▶ Genç Kalemler de çeşitli alanlarda ve dil alanında yapılan tartışmalarda ulusalcı dil anlayışını ve dilde sadeleşme ile ilgili görüşlerini ortaya koymuştur.
- ▶ Cumhuriyet döneminde dil tartışmaları sürüyordu.

- ▶ Mehmet Emin Yurdakul: *"Sevgili arkadaşlar, Arap harfleri bilimin ve sanatın sesini halkın içerisine götüremiyordu. İlericilik ve uygarlığın ruhunu halkın içerisine yaymıyordu. Aydın zümre ile halk arasında uçurumlar vardı, yüksek duvarlar vardı. Milli eğitimi yaymaya, bilim ve sanatı halkın içerisine yaymaya en büyük araç ve etken olacak olan bu yeni Türk harfleridir. (...) Türk ulusu bu yeni harflerle yeni bilimini, yeni sanatını, yeni gelişmesini ve yeni evrenini yaratacaktır."*
- ▶ Bu tartışmalar sonrasında 1 Kasım 1928 tarihinde Latin alfabesine geçiş kararı alınmıştır.

TÜRKÇENİN GÜNCEL SORUNLARI

Dünya dillerinin hemen hepsinde sürekli konuşulmasından kaynaklanan sorunlar mevcuttur. Bunlar bir sorun gibi dile getirilse de aynı zamanda o dilin çok konuşulduğunun göstergesidir.

Türkçemizle ilgili başlıca sorunları şöyle sıralayabiliriz.:

- 1.Özensizlik ve yanlış kullanım
- 2.Yabancı sözcük tutkusu
- 3.Yabancı dil öğretimi ile yabancı dilde öğretimi birbirine karıştırma
4. Türkçenin bilim dili olmadığı görüşü.
5. Türkçe öğretimindeki yetersizlik
6. Çeviri yaparken Türkçenin kurallarına uyulmaması
7. Öz Türkçeci anlayışı savunanlar ve savunmayanlar.

1. TÜRKÇENİN ÖZENSİZCE VE YANLIŞ KULLANIMI

Milyonlarca insan tarafından (yaklaşık 250 milyon) konuşulan bir dil olan Türkçenin, herkesçe doğru bir şekilde konuşulması pek mümkün değilse de yanlışların yayılmaması konusuna dikkat etmek gerekmektedir. Toplumun hemen her kesiminden insanın yanlış kullanımına örnek verilebilir.

Öğrencilerin Kompozisyon Kağıtlarından

Benzetme yanışları

- ▶ *Sevgisiz insan, renksiz siyah beyaz tablo gibi, ne zevk alabilirsin ne bakmaya doyabilirsin.*
- ▶ *Gerçek bir okur olmadan yazar olmak Abidas (özellikle böyle yazılmış) marka eşofman altı olmak gibidir.*

Mantık yanlışları

- ▶ *Tek amacı yaşamak olurdu, yok olduğunda bile yaşamak!*
- ▶ *İnsanları gaz odalarında açlıktan öldürmüşler.*

Kelime yanlışları

- ▶ *Kaliteli fikirlere sahip insan vardır, bir de hiçbir anlam ifade etmeyen kurukalabalık fikirlere sahip insan vardır.*
- ▶ *Maalesef belli bir zaman dilimi içinde bunu kabul gördüğümüz için insan yadırgıyor.*
- ▶ *Gençlerimizi yanlış sözcük kullanma alışkanlığından bertaraf edebiliriz aslında.*

Çelişen ifadeler

- ▶ *Hayat görüldüğü kadar kısa değil aslında.*
Gözümüzü açıp kapayınca kadar yıllar geçip
- ▶ *gidiyor.*
Tabii ki önümüze çok büyük hayaller koyabilir.

Uyduruk kelime kullanma yanlışlığı

- ▶ *Birisi okur da düşünceme karşı çıkarsa beni alaylarsa diye korkarız.*
- ▶ *Çok çok haşeretler yapıyorlar.*

Siyasilerin Dili Medyanın Dili

- ▶ Başbakanlarımız ve siyasilerimiz arasında da halka seslenirken yaptığı hatalarla önce gözden düşenler sonra koltuğundan olanlar vardır.
- ▶ *"Allah'ı size emanet ediyorum."*
- ▶ *"Türk toplumunun siyasete olan inancını kaybettiği inancında değilim."*
- ▶ *"Hanımdan muhtarlarımız var."*

- ▶ Ana haber bültenlerinde bile "*Sağ kurtulanlar tedavi altına alındı.*" nevinden hataların yapıldığını görmekteyiz. Kurtulan kişilerin ölü olmalarının mümkün olmadığını herkes bilir.

2.YABANCI SÖZCÜK TUTKUSU

Özellikle tabelalarda karşılaştığımız ve insanların İngilizce bildiğini gösterme çabasından kaynaklanan hatalar giderek artan yönüyle bir sorun oluşturmaktadır.

Türkçe ve yabancı kelimeleri karıştırma

- ▶ Ağız kokusunu delete eder.
- ▶ Günün her saatinde five o'clock tea bulunur

- ▶ Cafe de Çark (Yer ismi)
- ▶ Depoyu fulle.

**Eş anlama gelen Türkçe ve yabancı kelimeleri
birlikte kullanma**

- ▶ *Burası full dolu.*
- ▶ *İkisi arasında nüans farkı var.*

3.YABANCI DİL ÖĞRETİMİ İLE YABANCI DİLDE ÖĞRETİMİ BİRBİRİNE KARIŞTIRMA

- ▶ Bir kişinin doğumundan itibaren duyduğu ve doğal yollarla öğrendiği bir dille eğitim görmesi, onun bu alandaki çalışmaları için de olumlu bir durumdur.
- ▶ Prof. Dr. Recep Toparlı, Türkiye dışında yabancı dille eğitim veren ülkeleri şöyle sıralıyor: Nijerya, Kenya, Etiyopya, Tanzanya...

- ▶ Oktay Sinanoğlu, anadili dışında bir dille eğitim görmenin %30'luk bir kayıp oluşturduğunu düşünmektedir.
- ▶ Oktay Sinanoğlu, "Bye Bye Türkçe" kitabının 'Yabancı Dil ve Türk Eğitim Dili' bölümünde bu konuyu etraflıca ele almaktadır:

- *"Bilim ve teknikle uğraşanların, teknik yazıları okuyabilecek kadar bir veya birkaç yabancı dili bilmeleri çok yararlıdır. Okullarımızda yabancı dillerin kolay öğretilemediği de bir gerçektir. Ancak bunun çözümü yoğun yaz kurslarında, çağdaş, görsel, işitsel dil öğretimi yöntemlerinde aranmalıydı. Bugün ABD gibi dış ülkelerde Çince gibi güç bir dili bile birkaç aylık yoğun kurslarda öğretebiliyorlar. Ülkemizde bu yöntemler yerine 1953'ten sonra Türk parasıyla eğitim dili İngilizce olan okullar açıldı. Kamuoyunda yabancı dil bir araç olmaktan çıkarak ön amaç haline gelmeye başladı. Oysa Anayasaya göre resmi dili Türkçe olan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim dili de Türkçedir.*

- *Tayland'ın eğitim dili Tay, Porto Riko'nun eğitim dili, İspanyolca'dır. Eğitim dilinin yabancı dil oluşuna ancak diplomat çocuklarının gittiği özel okullarda rastlanır.*
- *Çünkü hem yabancı dili, hem matematik gibi, fizik gibi zaten çoğu öğrenciye güç gelen konuyu, aynı anda aynı ders içerisinde öğretmek diye bilimsel bir yöntem olamaz. Öğrenci çapraşık bir matematik sorununun inceliklerini mi uslamaya çalışsın, yabancı sözcüğün ne demek olduğunu mu; yoksa dilbilgisi kuralını mı hatırlamaya uğraşsın?*

- *Sonuç olarak böyle bir eğitim düzeninde ne yabancı dil, ne fen iyi öğretilmekte ve ezberciliğe kaçılmaktadır. Bu arada Türkçe de feda edilmektedir. Bir öğrenci fen konularını en açık, en seçik kendi anadilinde öğrenebilir. Amaç bilim ve tekniği , bir meslek dalını, çeşitli bilgileri edinmek; yapıcı, yaratıcı, çözüm bulucu bir şekilde düşünebilmektir."*

4. TÜRKÇENİN BİLİM DİLİ OLMADIĞI GÖRÜŞÜ

Bir dilin edebiyat dili olması için o dilin imkanları kullanılarak edebi eserler ortaya konulması gerekir. Dünyadaki 6000'e yakın dil içerisinde sadece 200 kadarı edebiyat dilidir ve Türkçe bunlardan biridir. Türkçenin bilim dili olup olmadığı sorusunun yanıtı da bilimsel çalışmaların yapılıp yapılmadığı ile alakalıdır. Bilim üretiliyorsa o dil, bilim dilidir.

Türkçenin türetme imkanlarının zenginliği, onun bir bilim dili olduğunun, olabileceğinin kanıtıdır.

Prof. Dr. Recep Toparlı'nın söylediğine göre Türkçedeki 300 yapım eki içerisinde terim üretmeye uygun 170 ek vardır.

Oktay Sinanoğlu bunu İngilizce RAM kelimesiyle anlatır. Bilgisayardaki "ana bellek"e RAM (Random Access Memory) deniliyor. Kara cahil Amerikalının RAM'i anlamayacağını oysa cahil bir Türk'ün bile "belle-k"le ne kastedileceğini anlayacağını söylüyor.

5. ÇEVİRİ YAPARKEN TÜRKÇENİN KURALLARINA UYULMAMASI

Çeviri Türkçesi ile dilimize girmiş tuhaf ifadelerden bazıları:

- ▶ *“Kendine iyi bak.”(Take care of you)*
- ▶ *"Sanırım seni kucaklamak istiyorum."*
- ▶ *"Nasıldır bilirsin."* diye başlayan cümleler...
- ▶ *"Burada durup senin saçmalıklarını dinleyecek değilim."*

- ▶ *"Sen bana fazla iyisin."*
- ▶ *"Yola çıkmalıyız, treni kaçırmak istemezsiniz."*
- ▶ *"Neden olmasın? (Why not?)"*
- ▶ *"Kız neye benziyor?"*
- ▶ *"Kes şunu!"*
- ▶ *"Çekilin ben bir doktorum."*

6. TÜRKÇE RETİMİNDEKİ YETERSİZLİK

Doğan Aksan, bu konuyu "Türkçenin Dn, Bugünü, Yarınını" kitabının "Yarınını" bölümünde şöyle ele almaktadır:

: "Anadilimizin yarını ve doğru yolda bozulmadan önümüzdeki yüzyıllara erişebilmesi bakımından en önemli olumsuz etkenlerden biri, anadili eğitim ve öğretiminde özellikle son 30-40 yıl içinde kendini gösteren gerilemedir. Başta hızlı nüfus artışı ve en küçük yerleşim birimlerinde ortaöğretim düzeyinde okullar açılması, buna karşılık yeterli sayıda öğretmen bulunamaması, öğretmenlerin çeşitli nedenlerle, önceki yıllardaki özenli ve sıkı öğrenimi görememeleri bu gelişmelerin etkenlerindendir.

Bu durumun sonucunda, anadilini doğru dürüst kullanamayan, sözlü ve yazılı anlatımı doğru dürüst beceremeyen yığınla gencin yaşama atıldıklarını, alanlarında iyi yetişmiş olsalar bile bu beceriden yoksun olduklarını görüyoruz. Üniversite giriş sınavlarına hazırlanırken doğru- yanlış seçimine dayanan, eski dönemlerdeki olgunluk sınavlarında yapıldığı gibi, belli bir konuda kompozisyon yazması istenmeyen, iyi bir dilbilgisi eğitimi görmeyen öğrencinin üniversite sınıflarına geldiğinde anadili bakımından birikiminin öyle eksik olduğu görülmüştür ki 1980'den sonra bütün üniversite bölümlerine Türkçe dersi koyma zorunluluğu hissedilmiştir."

7.ÖZ TÜRKÇECİ ANLAYIŞI

SAVUNANLAR VE SAVUNMAYANLAR

Mehmet Kaplan "Kültür ve Dil" kitabının "Dil Güveleri" makalesinde yabancı kökenli kelimelerin dilimizden atılıp yerine Türkçe karşılıklar bulunması esası üzerine oturtulan öz Türkçecilik anlayışının kültürel bir erozyona sebep olabileceğini örneklerle anlatmaktadır.

Mehmet Kaplan'a göre Türk milletinin asırlardan beri kullandığı kelimeleri öz Türkçe değildir diye genç nesillerin kafalarından silmeye çalışanlar, en değerli kültür eserlerimizi tahrip eden dil güveleridir.

Mehmet Kaplan aynı makalede Yahya Kemal Beyatlı'nın "*Süleymaniye'de Bayram Sabahı*" şiirinden örnek verir.

Öz Türkçe olmayan kelimeleri koyu renkle yazmıştır. Makalenin sonunda "*O kelimeler çıkarılınca Yahya Kemal'in o güzelim şiiri güveler tarafından yenilmiş gibi olmuyor mu?*" sorusunu sorar.

Artarak gönlümün aydınlığı **her saniyede**
Bir **mahabetli sabah** oldu **Süleymaniye'de**
Kendi gökkubbemiz altında bu bayram **saati**
Dokuz **asrında** bütün halkı bütün **memleketi**
Yer yer aksettiriyor **mâvileşen manzaradan**
Kalkıyor tozlu **zaman perdesi** her **ân** aradan.
Gecenin bitmeye yüz tuttuğu **ândan** beridir.
Duyulan gökte kanat, yerde ayak **sesleridir**.
Bir geliş var!...Ne **mübarek** ne **garib âlem**
bu!...

TÜRKÇEDEKİ BU SORUNLARIN GİDERİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

Anadili eğitimi ve öğretimine devletçe daha büyük özen gösterilmeli, bu konuda etkin önlemler alınmalıdır.

a) Öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi, toplumda saygın bir yere getirilmesi, geçim sıkıntılarının hafifletilerek kendilerini sürekli geliştirecek, kitap alma ve okuma olanaklarına kavuşturacak bir duruma getirilmesi gerekmektedir.

b) Yabancı dille eğitim- öğretim yerine, anadilinin yanı sıra iyi bir yabancı dil eğitim öğretiminin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

c) Okullarımızda, yıllara bölünerek iyi düzenlenmiş bir dilbilgisi eğitiminin yanı sıra sözlü ve yazılı anlatım yeteneğinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere ağırlık verilmelidir.

ç) Öğrencilerin okuma alışkanlığı edinmelerini, anadillerinin anlatım biçimlerini, sözvarlığını yakından tanımalarını sağlayacak nitelikli yayınların, ünlü yerli ve yabancı yazarların yapıtlarının ucuz fiyatla satılacağı devletçe desteklenen bir yayın etkinliğine girişilmesi, bu konuda dağıtım işinin de ele alınması yerinde olacaktır.

d) Yayın izni alan radyo ve televizyonlarda görevli sunucu, spiker, yorumcu ve programcılarda bir Türk dili öğrenimi görmüş olma koşulu aranmalı, buna ilişkin yaptırımlara gidilmelidir.

e) Anadilimizin korunmasını, özellikle İngilizcenin günlük konuşmalara kadar giren sözcüklerinin ve değişik alanların terimlerinin Türkçeleştirilerek bunların yaygınlaşmasını sağlayacak yasal ve uygulamaya dönük, etkili önlemler alınmalıdır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Türkçe Katında Yaşamak

Seslenir seni bana "sonsuz"
Der ki çoğal,
Der ki uzan mutluluğuna.
Usun, iyiliğin, doğruluğun
Bir bilinmeyenden bir bilinene dek
Türkçe, var olduğumuz.

Türkçe, nice desem seni
Onca güzelim
Görünmek, derinleşmek
Dolmak;
Seni düşünürüm, düşünürüm, yarı karanlıklarda, dal
Anlarım onca.

Bir bölü beş, bir bölü dokuz
Bir bölü bin üç
Ayrılık anlamların öylesine azar azar dağılır,
Ta doğudaki balık,
Duyar kokusunu
Ta batıdaki yoncanın.

Seslenir seni bana yakın uzak
Yeryüzü mavisinden gökyüzü yeşiline,
Tutsak uluslar var ya, geceler boyu
Onlar için
Yitik özgürlükler için,
Türkçe, haykırmak

O süre yaradılış dar iken,
Düz iken, yassı iken,
Daha'lar,
Daha'lar,
Daha'lar daha'lara karışmış
Sınırsızlığın getirmiş yarınları.

Konuşamaz iken, o yusyuvarlakta
Diyemez iken,
Artısı eksisi almış götürmüş
Toprağın bitkilerden arta kalan sağlığını
Sıcak uzun,
Bir kişiler geleceğine.

Seslenir seni bana bir duru su
İçinde masallar, uygarlıklar saklayan
Eski ozanlar kazımış ilk yazıları ilk anıtlara
Yankılanır
Alandan alana, uçsuz bucaksız
Evrenden akınlarının uğultusu.

Ama bağışla beni, unutmuşum,
Yıldızını, güneşini, ayını, utanmadan
Öyle köksüz günlerim gelmiş bozkır çadırlarında çırılçıplak,
Unutmuşum ana demesini bile,
Öykünmüşüm türküsünü ellerin,
Ağzıma bir kara düşmüş, bağışla beni.

İşte and içiyorum

Bütün ölümler adına

Bütün gençler, bütün doğacak çocuklar adına

Varacağım deyişine gündüz gündüz

Varacağım Tanrı'ya dek

Soluğumda soluğun

Seslenir seni bana ovam, dađım,
Nere gitsem bulur beni arınmış,
Bir çağ ki akar ötelere,
Bir ak... ki yüce atalar, bir al... ki ulu ođullar
Türkçem, benim ses bayrađım.

(Fazıl Hüsnü DAĞLARCA)

KAYNAKÇA

1. **Alpay**, Necmiye “Türkçe Sorunları Kılavuzu”, Metis Yayınları, İstanbul 2000.
2. **Olgun**, Yusuf "Türk Dili Kompozisyon", Sümer Kitabevi, yeniden gözden geçirilmiş 8. Baskı
3. **Aksan**, Doğan “Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını", Bilgi yayınevi, Eylül 2007
4. **Ateş**, Kemal "Türkçem Mahzun Ben Mahzun“, İmge kitabevi, Eylül 2005
5. **Hepçilingirler** Feyza "Dilim Dilim Anadilim", Everest yayınları, 1. basım, Kasım 2007
6. **Hepçilingirler**, Feyza "Türkçe Off" , Everest yayınları, 25. basım, Kasım 2005
7. **Belge**, Murat "Sanat ve Edebiyat Yazıları" İletişim, 1.Baskı
8. **Sinanoğlu**, Oktay "Bye Bye Türkçe"
9. **Kaplan**, Mehmet "Kültür ve Dil", Dergah yayınları, Eylül 1992, 7. baskı

Dersimiz bitmiştir. Teşekkür ederiz.

